

Indicators and Requirements of Hybrid Warfare in the Thought of Imam Khamene

Majid Dehghanian¹ | Mohsen Radmehr² Arash Qeytasi³

Abstract

The Islamic Republic of Iran is one of the most influential and dynamic political systems in the Middle East and West Asia, characterized by its economic, military advantages, as well as its intelligence and operational capabilities. It is capable of easily shifting the regional balance in its favor and impacting parts of the vast continent of Asia. On this occasion, it has always been exposed to various threats. Hybrid warfare is one of the latest forms of aggression against Iran. This research, utilizing thematic analysis, seeks to explore the characteristics and requirements of hybrid warfare in the thoughts of Imam Khamenei. The findings indicate that the overarching theme of the characteristics of hybrid warfare in their thought includes 18 organizing themes, while the comprehensive requirements of hybrid warfare in their perspective comprise 13 organized themes. After identifying the characteristics and requirements of hybrid warfare in the thoughts of Imam Khamenei, the findings were prioritized using the Friedman test within the SPSS software environment. It was ultimately determined that cognitive warfare and ideological soft warfare ranked highest in the list of hybrid warfare characteristics, with a mean rank of 4.58, while modernity and renewal ranked highest in the list of hybrid warfare requirements with a mean rank of 4.46 in his perspective.

Keywords: Hybrid Warfare, war, theme analysis.

-
1. Ph.D. student of Political Geography, Department of Political Geography, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran; majid.dehghanian@modares.ac.ir.
 2. Researcher of Holy Defense Educational Department, Holy Defense Studies Center and Contemporary Battles, Imam Hossein University of Officer Training and Guard Training, Tehran, Iran
 3. Instructor at Imam Hussein (AS) Guards Officer Training and Training University, Tehran, Iran.

شاخصه‌ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

مجید دهقانیان^۱ | محسن رادمهر^۲ | آرش قیطاسی^۳

۱۱

سال ششم

پاییز و زمستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۶/۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۷/۱۸

صص: ۱۷۲-۱۵۵

شاپا چاپ: ۶۳۲۸-۲۵۳۸

الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

DOR: 20.1001.1.25386328.1403.6.11.6.1

چکیده

جمهوری اسلامی ایران از مؤثرترین و جریان‌سازترین نظام‌های سیاسی منطقه خاورمیانه و غرب آسیا با مزیت‌های اقتصادی، نظامی و اشراف اطلاعاتی و عملیاتی بوده که قادر است به راحتی موازنه منطقه را به نفع خود تغییر و فضای بخشی از قاره بزرگ آسیا را تحت تأثیر قرار دهد، به همین مناسبت همیشه در معرض تهدیدات گوناگون بوده است. تهاجم ترکیبی یکی از آخرین نسخه‌های تهاجم علیه ایران است. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون، تلاش شده است تا شاخصه‌ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد کنکاش قرار گیرد. یافته‌ها نشان می‌دهد که مضمون فراگیر شاخصه‌های تهاجم ترکیبی در اندیشه ایشان شامل ۱۸ مضمون سازمان دهنده و مضمون فراگیر الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه ایشان شامل ۱۳ مضمون سازمان یافته است. پس از احصاء شاخصه‌ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، به منظور تعیین اولویت، یافته‌ها با استفاده از آزمون فریدمن در محیط نرم افزار SPSS مورد رتبه‌بندی قرار گرفت. در نهایت مشخص گردید که جنگ شناختی و جنگ نرم اعتقادی با میانگین رتبه ۴/۵۸ در رتبه اول اولویت شاخصه‌های تهاجم ترکیبی و روزآمدی و نوشوندگی با میانگین رتبه ۴/۴۶ در رتبه اول اولویت الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه ایشان قرار دارند.

کلیدواژه‌ها: تهاجم ترکیبی، جنگ، تحلیل مضمون

۱. نویسنده مسئول: مربی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشکده

علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران ایران. Email: majid.dehghanian@modares.ac.ir

۲. پژوهشگر گروه آموزشی دفاع مقدس، مرکز مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری

امام حسین (ع)، تهران، ایران.

۳. مربی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، کارشناسی ارشد مطالعات دفاعی، دانشکده تربیت جهادی، تهران،

ایران.

مقدمه و بیان مسئله

نبردهای معاصر بیش از نشان دادن رخساره زشت جنگ و نسل کشی و نمایاندن استانداردهای دوگانه غربی، اهمیت و لزوم افزایش امنیت ملی و قدرت ملی را نشان داد. امنیت یک مفهوم پیچیده و مناقشه برانگیز است که شدیداً با احساسات درآمیخته و عمیقاً متأثر از ارزش هاست. بسیاری از افراد معتقدند مسئله امنیتی هنگامی به وجود می آید که فردی یا گروه تبهکاری یا دولتی، استقلال و یا جان دیگری را تهدید کند (کلودزیچ، ۱۳۹۰: ۱۱). از این رو امروزه اگرچه تهدیدات جهانی شده اند و امنیت انسانی تمامی جهانیان در مواجهه با این تهدیدات به مخاطره افتاده است ولی در این بین کشورهای در حال توسعه با خطرات و تهدیدات امنیتی مضاعفی روبه رو هستند (راستی و رحیمی، ۱۳۹۵: ۱۴۶).

در حال حاضر نظم منطقه ای در خاورمیانه در هنگامه انتقال قدرت قرار دارد ایران متناسب با افزایش توانایی های خود حوزه نفوذش را بازتعریف کرده و خواهان افزایش نقش منطقه ای خود است طبیعی است که ایران برای سمت بخشی به روند انتقال قدرت در منطقه و بازتعریف آن با مقاومت و موانع جدی از سوی قدرت های رقیب مواجه شود.

حضور بازیگران غیردولتی در صحنه های جنگ و حمایت و پشتیبانی بازیگران دولتی از آن ها تلاش این بازیگران برای ایجاد هویت و همچنین تحولات فناوری گسترده شدن تجهیزات مدرن و کنترل از راه دور و شکل گیری قدرت های هوشمند گسترده شدن جنگ های نیابتی سوق یافتن جنگ ها به درون شهرها و طولانی شدن جنگ به ویژه شکل گیری گروه های افراطی در منطقه و حمایت دشمنان منطقه ای و فرامنطقه ای از گروه های افراطی در کنار دشمنی برخی از همسایگان و همچنین تشکیل ائتلاف های آشکار و پنهان علیه جمهوری اسلامی ایران و منافع ملی ما در سطح منطقه حاکی از تغییر ماهیت جنگ ها و تنوع سناریوهای دشمن در مقابله با کشورهای هدف و از جمله کشورهای مستقل و عدالت خواه همچون جمهوری اسلامی ایران دارد (ستاریخواه و دیگران، ۱۳۹۵).

در این میان کشور ایران همواره مورد تهدید کشورهای متخاصم قرار گرفته و طیف وسیعی از تهاجمات را به خود دیده است؛ اما تهاجم امروزی بر علیه کشور چیزی فراتر از یک تهاجم ساده است. شناخت چیستی، ابعاد، شیوه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی نخستین گام در بازشناسی تهدیدهای بالقوه و بالفعل در این زمینه و چاره‌اندیشی برای مقابله با آن‌هاست. جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری مؤثر و جریان‌ساز در منطقه خاورمیانه و در عرصه بین‌المللی، همواره از ناحیه آمریکا و هم‌پیمانان آن در معرض انبوهی از تهدیدها قرار دارد؛ تهدیدهای چندوجهی که در چارچوب جنگ‌های هیبریدی یا جنگ‌های ترکیبی می‌گنجد. جنگ‌های ترکیبی از معمول‌ترین و پیچیده‌ترین انواع منازعات در عرصه بین‌المللی هستند که این روزها از سوی بازیگران دولتی و غیردولتی به کار گرفته می‌شود. جمهوری اسلامی ایران سال‌هاست به دلیل نوع کنشگری خود در عرصه سیاست بین‌الملل، هدف جنگ‌های ترکیبی دشمنانش قرار گرفته است؛ جنگ‌هایی که رهبر معظم انقلاب هم بارها بر لزوم آمادگی، تدبیراندیشی و هماوردی در برابر آن تأکید کرده‌اند.

ایشان با صراحت تمام وقوع جنگ ترکیبی را بر علیه منافع ملی اعلام کرده و فرموده‌اند: «دشمن یک جنگ ترکیبی را شروع کرد؛ یک جنگ ترکیبی؛ این را بنده از روی اطلاع به شما عرض می‌کنم.»

پژوهش حاضر به دنبال تبیین شاخصه‌ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه رهبر معظم انقلاب است؛ بنابراین پرسش اصلی این پژوهش این است که شاخصه‌ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

مبانی نظری

تعریف مفاهیم

جنگ: عملی خشونت‌آمیز جهت وادار ساختن حریف به انجام خواسته ما است (کلاوزویتس، ۱۳۸۵: ۴). واژه جنگ مترادف واژه رزم، جدال، قتال، ستیزه، نبرد، پیکار غزوه و حرب است (دهخدا، ۱۳۷۳: ۴۳). جنگ در هر نوعی مانند سایر فعالیت‌های انسان وابسته به سطح

زمین و تحت تأثیر اشکال توپوگرافی از جمله کوهستان، تپه ماهور و دشت است (جمالی و دیگران، ۱۳۸۱: ۲۲).

جنگ ترکیبی^۱: جنگ ترکیبی به راهبرد نظامی پیچیده‌ای اطلاق می‌شود که ترکیبی از نبردهای متعارف، نامتعارف، سایبری، روانی و اطلاعاتی را در خود جای می‌دهد. جنگ ترکیبی، که گاهی از آن با عنوان عملیات‌های پیچیده، جنگ‌های کوچک و یا جنگ‌های نامنظم نیز یاد می‌شود، بیانگر به کارگیری ترکیبی قابلیت‌های نیروهای نظامی متعارف به شیوه‌ای پیچیده و هماهنگ شده است. این نوع نبرد، شامل عواملی است که از راهکنش‌ها (تاکتیک‌ها) و آرایش‌های نظامی گرفته تا حمله‌های نظامی و غیرنظامی را در برمی‌گیرد (رضاخواه، ۱۳۹۴: ۱۲۸).

کنفرانس امنیتی مونیخ با توجه به عملیات روسیه در اوکراین در گزارش خود جنگ ترکیبی را در ابزارهایی چون حمله‌های سایبری، نیروهای نظامی نامنظم و منظم، نیروی ویژه، حمایت از ناآرامی‌های محلی، جنگ اطلاعاتی، اقتصادی، تبلیغات و دیپلماسی معرفی می‌کند و روش جنگیدن جنگ ترکیبی را با ترکیب ابزارهای چندگانه جنگ متعارف و غیرمتعارف بیان می‌کند. این در حالی است که در دهه گذشته، آمریکا همراه با متحدان بین‌المللی خود بر توان مقابله با تهدیدهای نامنظم ناشی از بازیگران غیردولتی تا اندازه بسیاری افزوده است، اما در همین سال‌ها یک چالش متمایز علیه آمریکا و شرکای این کشور در ناتو و حتی دیگر کشورها به واسطه ترکیب جدیدی از حمله‌های نامنظم به وجود آمده است؛ این چالش جدید، ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و ناهمگون است (ریاضی و همکاران به نقل از قاسمی و اسماعیلی، ۱۳۹۹).

درواقع جنگ ترکیبی، جنگی است که در آن یکی از طرفین درگیری، از همه عرصه‌های گوناگون نبرد به‌طور هم‌زمان استفاده می‌کند تا اثرات این‌ها را به‌صورت هم‌افزا بر رقیب خود بگذارد. در یک تعریف جنگ ترکیبی یک راهبرد نظامی گفته می‌شود که آمیخته‌ای از جنگ سیاسی، جنگ کلاسیک، جنگ نامنظم، جنگ مجازی، خبررسانی جعلی، دیپلماتیک، تلاش حقوقی-قضایی، مداخله در انتخابات کشورها، برهم زدن بافت جمعیتی، تهاجم فرهنگی، استفاده از اختلافات دینی و این گونه موارد ساخته شده باشد (سراج، ۱۴۰۱).

در جدول زیر می‌توان با انواع مختلف نبرد در طول تاریخ آشنا شد.

جدول ۱: تحول نبرد در عصر قدرت هوشمند، منبع: (حجازی زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۴۷)

مؤلفه	سنتی و کلاسیک	نوین و فرامدرن
هستی شناسی	مبتنی بر بازیگران ملی و دولت محوری، پارادایم مکانیک نیوتونی	مبتنی بر بازیگران ملی، فروملی، فراملی، پارادایم مکانیک کوانتومی
اشکال نبرد	سنتی	مدرن
فضای درگیری	زمین دریا هوا	حیطه پنجم، فضای مجازی و اطلاعاتی
شیوه نبرد	بر اساس راهبردهای اصطکاک و مانوری	توانایی مسلط شدن بر عملیات تسلط اطلاعاتی
نقش عوامل زمانی - مکانی	غلبه ژئوپلیتیک قدرت	غلبه جغرافیازدایی و سایر پلیتیک
ابزار	نبرد متعارف، فناوری سطح پایین	نبرد غیرمتعارف با فناوری های بالا
نوع قدرت	سخت	تلفیقی

ابعاد جنگ ترکیبی

برای شناسایی بهتر ابعاد جنگ هیبریدی به توضیح اجمالی و کلی در مورد هر یک از مؤلفه های آن می پردازیم. هر یک از این جنگ ها خود ابزارها و شیوه های متنوعی را در خود جای داده که به مرور زمان و گسترش عرصه ارتباطات، توسعه یافته اند.

۱. به کارگیری یک استراتژی اقتصادی از سوی کشور متخاصم با هدف تضعیف اقتصاد کشور مقابل ذیل عنوان کلی جنگ اقتصادی تعریف می شود که بارزترین روش های آن محاصره اقتصادی و تحریم است. هدف جنگ اقتصادی تسخیر یا کنترل منابع حیاتی اقتصادی رقیب است. ۲. نبرد مجازی یا جنگ سایبری به نوعی از نبرد اطلاق می شود که دو طرف در آن از شبکه های رایانه ای به عنوان ابزار استفاده کرده و نبرد را در فضای مجازی جاری می کنند. هدف از این نوع جنگ تخریب سیستم های اطلاعاتی و ارتباطاتی است. این نبرد حرکتی در جهت تغییر موازنه اطلاعات و دانش به نفع طرف دیگر است.

۳. جنگ اطلاعاتی مجموعه ای از فنون شامل گردآوری، انتقال، حفاظت، جلوگیری از دسترسی، ایجاد اغتشاش و افت کیفیت در اطلاعات را در برمی گیرد که به وسیله آن یکی از دو طرف درگیر به مزیت چشمگیر در عرصه دسترسی به اطلاعات دست یافته و آن را حفظ می کند.

۴. جنگ نامنظم و چریکی اصطلاحی کلی است که برای تشریح عملیات نظامی در منطقه تحت کنترل دشمن و با استفاده از منابع و ساکنان بومی به کار می‌رود و از سوی منابع خارجی پشتیبانی و هدایت می‌شود.

۵. نیروهای ویژه گروهی از نیروهای مسلح هستند که آموزش‌های سختی می‌بینند و در عملیات با ریسک بالا شرکت می‌کنند. عملیات مخفیانه، جنگ‌های نامتعارف، عملیات جاسوسی، بازداشت یا کشتن افراد مهم و ... از طریق نیروهای ویژه و حرفه‌ای در کشور هدف انجام می‌شود.

۶. حمایت از نابسامانی‌ها و شورش‌های محلی هم از دیگر ابزارهایی است که در جنگ‌های هیبریدی با موج‌سواری روی نارضایتی‌های داخلی و حمایت از آن با هدف تضعیف اقتدار و اضمحلال نیروی طرف مقابل به کار رفته می‌شود.

۷. جنگ با نیروهای کلاسیک نظامی هم بخشی از جنگ هیبریدی است. جنگ نظامی نه تنها در نقطه مقابل جنگ هیبریدی قرار ندارد، بلکه بخشی از آن محسوب می‌شود، به این معنی که ممکن است هم‌زمان از نیروهای کلاسیک نظامی برای پوشش بخشی از ابعاد چندوجهی جنگ ترکیبی به‌ویژه در حوزه سخت آن استفاده شود (حمیدپور، ۱۴۰۱).

پیشینه پژوهش

قادری کنگاوری (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «جنگ ترکیبی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران به روایت دیپلماسی و مذاکره؛ از دیپلماسی اجبار تا بازدارندگی اطلاعاتی» به این نتیجه رسیده است که با توجه به اینکه در کنار ابزارهای متعارف و نامتعارف جنگ ترکیبی اعم از جنگ اقتصادی، جنگ اطلاعاتی، جنگ سیاسی، جنگ فرهنگی، عملیات روانی، حملات سایبری، ناامنی و بی‌ثبات‌سازی داخلی، «دیپلماسی» و «جنگ دیپلماتیک» نیز یکی از محورهای اصلی و مهم این نوع جنگ ترکیبی است، این مقاله به دنبال بررسی و تحلیل ماهیت و ابعاد جنگ ترکیبی آمریکا علیه جمهوری اسلامی به روایت دیپلماسی و مذاکره است.

حبیبی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «بازنگری جنگاوری‌های نوپدید از درون اسناد رسمی نظامی (مطالعه جنگاوری ترکیبی و نامتعارف در اسناد آمریکا، ناتو، فرانسه و انگلستان)» با بررسی ۳۶ سند رسمی در دسترس از کشورهای انگلستان، فرانسه، آمریکا و پیمان ناتو، به ۴ سؤال کلی:

کدام یک از اصطلاحات (سبک‌های) جنگاوری موجود؟ با کدام مؤلفه‌ها و مضامین؟ با چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی؟ با چه نگرشی؟ در دکترین‌ها (رهنامه‌ها)، دستورهای رزمی و متون رسمی آن‌ها به کار گرفته شده است؟ پاسخ داده است.

کرمی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «نظرگاه جنگ ترکیبی، بنیانی برای درک راهبرد دولت ترامپ در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران» به این نتیجه رسیده‌اند که راهبرد آمریکا در برابر ج.ا. ایران ترکیبی از فشارهای اقتصادی، سیاسی، نظامی، حملات سایبری و ایجاد مه جنگ در مناطق نفوذ ایران است. هدف نهایی نیز تغییر نظام سیاسی و یا فروپاشی سامان سیاسی ج.ا. ایران است. تعیینات گوناگون راهبرد ترامپ علیه ج.ا. ایران نه در قالب سیاست فشار حداکثری بلکه در چارچوب مفهوم «جنگ ترکیبی» با دقت بیشتری تبیین می‌شود.

ستاری خواه و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴» به این نتیجه رسیده‌اند که ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴؛ بر اساس شاخص‌های عدم قطعیت آینده مشتمل بر تهدید، بازدارندگی و تعاملات بین‌المللی در هشت حوزه تهاجم نظامی (هوا - دریا)، نیابتی دولت‌محور و غیردولتی، براندازی نرم، تحریم همه‌جانبه، بی‌ثبات‌سازی داخلی، تنش مقطعی و نافرمانی، نفوذ و استحاله قابل دست‌بندی است؛ که در آن مهم‌ترین ویژگی‌ها شامل استفاده از سلاح‌های نوین و فضای مجازی، نوع و ابزار تهدیدات از نوع هوشمند (ترکیبی) و عرصه آن متمرکز بر جنگ اطلاعاتی - امنیتی، فرهنگی و قومی و مذهبی است.

مبینی دهکردی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی راهبردی نظام نوآوری فناورانه دفاعی در جنگ ترکیبی» به این نتیجه رسیده‌اند که سیاست‌گذاری‌های ابلاغی دفاعی، ظرفیت نوآوری، بعد عملیاتی نوآوری، دانش - تاکتیک‌ها و نظریه‌های دفاعی از پیش‌نیازهای اصلی و خلاقیت، نوآوری، حس‌سازی، طراحی، فناوری و مرزشکنی دانش، سازمان نوآور نظامی و جنگ ترکیبی از مهم‌ترین ابعاد و متغیرهای اصلی الگوی راهبردی نظام نوآوری فناورانه دفاعی در جنگ ترکیبی هستند.

راجی و افتخاری (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «جنگ ترکیبی غرب در برابر جمهوری اسلامی ایران (تحلیل ابعاد و روش‌ها)» به این نتیجه رسیده‌اند که مؤلفه‌های جنگ ترکیبی به‌مثابه واحدهای

ابزاری و عینی و با فشار متراکم و طولانی مدت به همراه استفاده از شبکه های اجتماعی در پی تأثیر بر بسترهای ذهنی و شناختی جامعه هدف است.

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر، کیفی است و برای انجام آن از راهبرد «تحلیل تماتیک» (مضمون) استفاده شده است. تحلیل مضمون یکی از روش های کیفی است که در علوم اجتماعی کاربردهای زیادی دارد. تحلیل مضمون (Thematic Analysis) روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده های متنی است و داده های پراکنده و متنوع را به داده های غنی و تفصیلی تبدیل می کند. (براون و کلارک، ۲۰۰۶) به طور کلی، تحلیل مضمون، روشی است برای: دیدن متن؛ برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط (یافتن روابط)؛ تجزیه و تحلیل اطلاعات کیفی؛ مشاهده نظام مند و اندازه گیری داده های کیفی (بویاتزیس، ۱۹۹۸).

فرایند کامل تحلیل مضمون را می توان به سه مرحله کلان تقسیم نمود:

تجزیه و توصیف متن،

تشریح و تفسیر متن،

ادغام و یکپارچه کردن مجدد متن (رادمهر و همکاران، ۱۳۹۸).

در این پژوهش با استفاده از تحلیل مضمون گام های زیر برای به دست آوردن یافته ها طی شده است:

۱- آشنا شدن با داده ها: این امر مستلزم مطالعه و مرور مکرر داده ها به روشی فعال است. این گام، ستون فقرات مراحل بعدی را شکل می دهد. در این گام است که ایده های خوبی درباره کدگذاری ها و الگوها شکل می گیرد.

۲- ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری: در این گام، از کدها برای تقسیم داده های متنی به قسمت های فهمیدنی و استفاده پذیر مانند بند، عبارت، کلمه یا سایر معیارهایی که برای تحلیل خاص لازم است، استفاده شده است. در این مرحله کدهای موجود در چارچوب کدگذاری،

حدومرز کاملاً مشخص و تعریف شده‌ای داشته است. این کدها محدود به قلمروی تحقیق بوده و به‌طور روشن بر موضوع، تمرکز داشته‌اند.

۳- جستجو و شناخت مضامین: در این گام که به تحلیل در سطحی کلانتر از کدها تمرکز دارد، کدهای مختلف در قالب مضامین مرتب شده و همه داده‌های کد گذاشته مرتبط با هریک از مضامین، شناخته و گردآوری شده‌اند. اساساً در این مرحله، کدها تجزیه و تحلیل و به نحوه ترکیب و تلفیق کدهای مختلف جهت تشکیل مضمون پایه به آن‌ها توجه شده است.

۴- تشکیل و تحلیل شبکه مضامین: در این مرحله پس از دستیابی به مجموعه‌ای از مضامین، آن‌ها مورد پالایش قرار گرفتند. سعی شد تا با توجه به همگونی درونی و فقدان همگونی بیرونی، داده‌های درون هر مضمون از لحاظ معنا و مفهوم، با هم انسجام و همخوانی داشته باشند.

۵- تدوین گزارش نهایی و به دست آوردن مضمون فراگیر

حوزه‌ی پژوهش حاضر، شامل بیانات مقام معظم رهبری، ازجمله تمامی سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها و پیام‌های ایشان در حوزه‌های مرتبط با «تهاجم و جنگ ترکیبی» می‌باشد که سعی شده است از همان سال‌های ابتدایی رهبری معظم له تاکنون (۱۴۰۳) فیش‌برداری شود. عمده این نظریات و اندیشه‌ها از سایت رهبری و پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای و کتب و مقالات مرتبط گردآوری شده است. این منابع به صورت سطر به سطر مورد مطالعه قرار گرفته و پس از بررسی محتوایی، تحلیل مضمون و کدگذاری شدند. پس از کدگذاری اولیه تک تک عبارات مرتبط با «تهاجم و جنگ ترکیبی»، کدهای مشترک در قالب کدبندی‌های سازمان دهنده دسته‌بندی شده و در نهایت کدبندی‌های سازمان دهنده با وجوه مشترک و ارتباطات معنایی مشترک در قالب مضامین فراگیر دسته‌بندی شدند.

در تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی با انجام بررسی‌های اولیه و گرفتن دیدگاه صاحب‌نظران، از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد یا نظریه زمینه‌ای^۱ استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها، نقطه کانونی راهبرد مفهوم‌سازی بنیادی است. در این مرحله اطلاعات، به اجزای معنادار (پاراگراف‌ها یا عبارات) شکسته می‌شوند، مفهوم هر جزء استخراج می‌شود و این مفاهیم به گونه‌ای جدید تلفیق

1 Grounded theory

شده و بدین طریق نظریه یا مدل می شود. (Strauss & Corbin, 1990:116) در این بخش نرم افزار MaxQDA جهت کاربست روش نظریه پردازی داده بنیاد به کارگیری شد. یافته های پژوهش نهایتاً با استفاده از آزمون فریدمن و در محیط نرم افزار SPSS رتبه بندی شد.

سؤالات پژوهش

- ۱- شاخصه های تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه ای (مدظله العالی) کدام اند؟
- ۲- الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه ای (مدظله العالی) کدام اند؟

یافته های پژوهش

پس از بارگذاری متن بیانات، تدابیر، احکام و پیام های منتخب حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی) در نرم افزار تحلیل داده های کیفی MaxQDA به کدگذاری آن ها اقدام شد. همان گونه که اشاره شد در این پژوهش به منظور پاسخگویی به سؤال اصلی پژوهش و یافتن «شاخص های تهاجم ترکیبی در اندیشه های امام خامنه ای (مدظله العالی) از تحلیل مضمون به روش براون و کلارک (۲۰۰۶) استفاده شده است. به این ترتیب، پس از کدگذاری اولیه تک تک عبارات مرتبط با «تهاجم» و «جنگ ترکیبی»، کدهای مشترک در قالب کدبندی های سازمان دهنده دسته بندی شدند و در نهایت کدبندی های سازمان دهنده با وجوه مشترک و ارتباطات معنایی مشترک در قالب مضامین فراگیر دسته بندی شدند.

جدول ۱: احصاء مضمون پایه از متون منتخب

مضمون پایه	نقل و قول	
هوشمندی در شناخت نقشه های دشمن	«هوشمندانه باید نقشه دشمن را تشخیص داد و جلوتر از دشمن عمل کرد». ۱۳۹۲/۱/۱	۱
ارتقاء توانمندی دفاعی - مخالفت با توانمندی داخلی - مخالفت با توانمندی دفاعی	«توانمندی دفاعی بازدارنده؛ با این هم به شدت مخالف اند... این بحث هایی که راجع به موشک و مانند این حرف ها می شود معنایش این است، مخالفت با توانمندی دفاعی» ۱۳۹۵/۳/۲۵	۲
تهاجم رسانه ای - ایران هراسی - انقلاب هراسی - ایجاد توطئه های امنیتی - ایستادگی ملت	«این تهاجم رسانه ای که برای ایران هراسی و انقلاب هراسی در دنیا راه انداخته اند، بی سابقه است؛ چنین چیزی هرگز وجود نداشته. در مقابل توطئه های امنیتی کدام ملت به جز ملت ایران می تواند یا توانسته در مقابل این ها ایستادگی کند؟» ۱۴۰۲/۱/۱	۳
عدم حمله نظامی	«البته امروز در این جنگ ترکیبی موجود، حمله نظامی نیست؛ دشمن حمله نظامی	۴

مضمون پایه	نقل و قول	
	نمی‌کند، کارهای دیگر می‌کند» ۱۴۰۲/۱/۱	
حمله به باورهای دینی-حمله به باورهای سیاسی -	«در جنگ ترکیبی، حمله نظامی نیست اما حمله به باورهای دینی و سیاسی است؛ حمله دشمن به باورهای دینی و باورهای سیاسی است» ۱۴۰۲/۱/۱	۵
تسخیر قدرت ملی کشور- بی‌اثر کردن قدرت ملی - ایجاد بی‌ثباتی- ایجاد ناامنی- ایجاد جنگ داخلی	«می‌خواهند نرم‌افزار واقعی قدرت ملی کشور را از دست ملت بگیرند، بی‌اثر کنند؛ این نرم‌افزار عبارت است از ایمان مردم، ارزش‌های دینی مردم، ارزش‌های ملی مردم، اعتقادهای مردم. وقتی این کارها را انجام دادند، دنبال این هستند که در کشور بی‌ثباتی به وجود بیاید، ناامنی به وجود بیاید، اگر بتوانند جنگ داخلی ایجاد کنند.» ۱۴۰۲/۱/۱	۶
استفاده از رسانه - استفاده از فرهنگ- خطر نفوذ - استفاده از عامل اقتصادی - ایجاد محاصره - ایجاد یاس و ناامیدی- غفلت از نیروهای خودی	در جنگ ترکیبی، دشمن از رسانه استفاده می‌کند، از عامل فرهنگی استفاده می‌کند، از عامل امنیتی استفاده می‌کند، از نفوذ استفاده می‌کند، از عامل اقتصادی استفاده می‌کند؛ از همه این عوامل استفاده می‌کند برای اینکه ملت را در محاصره قرار بدهد، برای اینکه ملت را دچار یأس کند، ملت را از نیروی خودش غافل کند» ۱۴۰۲/۱/۱	۷
گسترده‌گی و واحد بودن جبهه دشمن	«دشمنان ما، جبهه دشمن - چون دشمن یک جبهه است؛ یک جبهه عظیم است» ۱۴۰۰/۱۱/۱۹	۸
تهاجم اقتصادی - تهاجم سیاسی- تهاجم امنیتی - تهاجم دیپلماسی- تهاجم سیاسی.	تهاجم دشمن یک تهاجم ترکیبی است؛ یعنی جنبه اقتصادی در آن هست، جنبه سیاسی در آن هست، جنبه امنیتی در آن هست، جنبه رسانه‌ای در آن هست، جنبه دیپلماسی در آن هست» ۱۴۰۰/۱۱/۱۹	۹
تهاجم در برابر تهاجم	این‌که من می‌گویم باید دفاع کنیم، خب دفاع یک کار لازم است اما همیشه نمی‌شود در موضع دفاعی ماند؛ دشمن تهاجم می‌کند، ما هم باید تهاجم داشته باشیم؛ در زمینه‌های مختلف؛ هم در زمینه‌های رسانه‌ای، هم در زمینه‌های اقتصادی، هم در زمینه‌های امنیتی» ۱۴۰۰/۱۱/۱۹	۱۰
هوشمند سازی نیروهای مسلح - هوشمند سازی ابزار نظامی - پیشرفت علم و پژوهش - تقویت نیروهای مسلح - طراحی بازهای پیچیده جنگ ترکیبی	امروز هوشمند سازی تمام حرکات نیروهای مسلح از جمله ابزارهای نظامی، سلاح و حتی مهمات یکی از مسائل مهم است. یا پیشرفت‌های پژوهشی و علمی در نیروهای مسلح که این، تقویت نیروهای مسلح است. یا طراحی بازی‌های پیچیده جنگ ترکیبی» ۱۴۰۱/۷/۱۱	۱۱
جنگ شناختی	جنگ سخت و جنگ نرم و جنگ فکری و جنگ فرهنگی و جنگ با سلاح‌های گوناگون و جنگ شناختی و امثال این‌ها با همدیگر مایه تهاجم به یک ملت یا یک کشور است» ۱۴۰۱/۷/۱۱	۱۲
روزآمدی و نوشوندگی شیوه‌های رزم خودی	بازی‌های جنگ بایستی بتواند همه این لایه‌ها را با شیوه‌های نو، با شیوه‌های روزآمد، ان‌شاءالله تأمین کند» ۱۴۰۱/۷/۱۱	۱۳

مضمون پایه	نقل و قول	
دشمن شناسی، توجه آحاد مردم به دشمن.	اینکه ما تکرار می کنیم مسئله دشمن شناسی را، اینکه ما عرض می کنیم دشمن را بشناسید، روش های دشمن را بشناسید، کارکرد دشمن را بشناسید، مقدار پیشرفت دشمن را بشناسید، ضعف دشمن را بشناسید، قوت دشمن را بشناسید، این فقط خطاب به مسئولین نیست، به آحاد مردم [هم هست. ۱۴۰۲/۲/۲۷]	۱۴
روزآمدی و نو شوندگی در تاکتیک - روزآمدی و نو شوندگی در راهبرد	در مورد شناخت نقشه و راهبرد دشمن، بروز باید باشیم؛ همه ما باید بروز باشیم. ۱۴۰۲/۲/۲۹	۱۵
پرهیز از روش های منسوخ گذشته - عدم استفاده از نیروی نظامی صرف	در گذشته استعمارگران با حرکت نظامی وارد کشورها می شدند. وقتی استعمار کشور مسلمان را می خواست بگیرد، با نیروی نظامی وارد می شد و می گرفت؛ این تاکتیک، این حرکت امروز از کار افتاده است و دشمنان اسلام فهمیده اند که از نیروی نظامی کاری ساخته نیست. ۱۴۰۲/۲/۲۰	۱۶
شناخت نقاط آسیب پذیری دشمن - ارتقاء بصیرت و روشن بینی - تسلط بر مغزها	گفتم [نقاط] آسیب پذیری دشمن را بشناسید. یکی از آسیب پذیری های دشمن، روشن بینی شما است. شما که روشن بین باشید، او آسیب می بیند. سعی کنید روشن بینی خودتان را افزایش بدهید. دشمن دنبال این است که بر مغزها تسلط پیدا کند. تسلط بر مغزها برای دشمن خیلی باارزش تر از تسلط بر سرزمین ها است» ۱۴۰۱/۹/۵	۱۷
ارائه الگو - شجاعت همراه باتدبیر - شناخت امکانات دشمن -	هم دشمن را درست می شناخت، هم ابزارهای دشمن را هم می دانست؛ یعنی این جور نبود که شهید سلیمانی نداند امکانات دشمن که می شود از آن امکانات استفاده کند و ضربه بزند چیست؛ امکانات دشمن را هم کاملاً می شناخت اما در عین حال با کمال شهامت و قدرت وارد میدان می شد. از دشمن بیم نداشت و راه کار را با تدبیر انتخاب می کرد» ۱۴۰۰/۱۰/۱۱	۱۸
دشمن جنی و انسی - همکاری اطلاعاتی خیلی از کشورها	ما دشمن زیاد داریم، تعجب نباید کرد. عرض کردم در قرآن خدای متعال می فرماید که «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيطَانِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا»؛ هم دشمنان جنی، هم دشمنان انسی وجود دارند و اینها به هم کمک هم می کنند؛ سیستم های اطلاعاتی خیلی از کشورها علیه ما با همدیگر همکاری می کنند؛ یوحی بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا» ۱۳۹۹/۱/۳	۱۹
داشتن نگاه دقیق - ارزیابی واقعی دشمن - عدم ترس.	در برابر دشمن با نگاه دقیق، ارزیابی خودتان از دشمن را واقعی کنید. هشیاری را هم با ترس اشتباه نگیرید؛ اصلاً از دشمن نترسید؛ هر چه هم دشمن قوی باشد، بزرگ باشد، نترسید. ۱۳۹۸/۷/۱۰	۲۰
پروپاگاندای تبلیغ دشمن - پروپاگاندای تبیین	دشمن در رأس نقشه هایش تبلیغات است؛ به قول خودشان پروپاگاندا است. علاج پروپاگاندا «تبیین» است. ۱۴۰۱/۱۰/۱۹	۲۱
ماهیت فاسد دشمن -	دشمنان سرشناس ایران اسلامی غرق در لجنند؛ لجن فساد اخلاقی، لجن فساد	۲۲

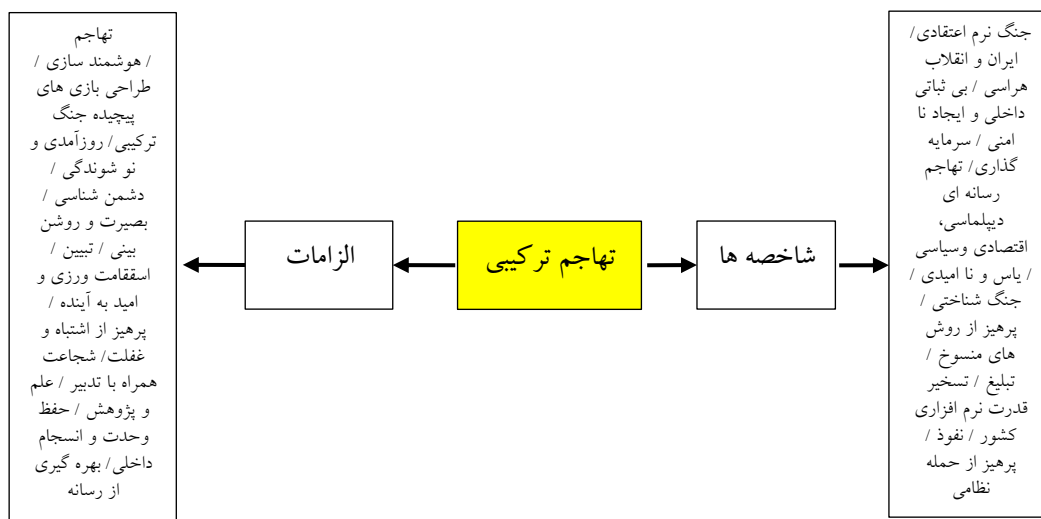
مضمون پایه	نقل و قول	
	سیاسی؛ غرق‌اند. امروز دولتمردان آمریکا را نگاه کنید؛ پول‌پرستی‌شان، حق‌کشی‌شان، بی‌اعتنائی‌شان به جان و مال انسان‌ها و ملت‌ها را نگاه کنید؛ یک نمونه‌اش در یمن است ۱۳۹۷/۹/۲۱	
پرهیز از اشتباه - پرهیز از غفلت - پرهیز از ساده‌لوحی - پرهیز از کوتاهی	خود دشمن به‌طور صریح می‌گوید که من دشمنی می‌کنم. خود دشمن می‌گوید که من برای ایجاد اختلال در ایران بودجه می‌گذارم؛ برای تشنج افکار در ایران رادیو درست می‌کنم؛ می‌خواهم مردم ایران دو دسته شوند. ولی ما بگوییم نیست؟! این ساده‌لوحی نیست؟! بنابراین، دست دشمن هم در کار است. البته اگر ما بیدار باشیم و اشتباه نکنیم، دشمن نمی‌تواند کاری بکند. پس، اشتباه و غفلت و کوتاهی ما یقیناً یک جزء مهم و عنصر اساسی در موفقیت دشمن است» ۱۳۷۹/۱/۲۶	۲۳
استقامت ورزی - امید به آینده - سخن حق گفتن - پای حق ایستادن	خدای متعال به ما دستور داده است - دستور به پیغمبر دستور به همه است، دستور به ما است - که «فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ»؛ این استقامت است، این سخن حق را در دل نگه داشتن و حفظ کردن و پای آن ایستادن است» ۱۴۰۲/۱/۱	۲۴
هزینه‌زا بودن جنگ ترکیبی - عدم اثربخشی جنگ ترکیبی -	جنگ ترکیبی برای او بسیار هزینه‌زا است، آخرش هم به نتیجه نمی‌رسد. آیا باوجود پیشرفت فوق‌العاده ابزارهای اطلاعاتی و امنیتی - که در اختیار آمریکا بیشتر از جاهای دیگر هم هست - شما در این ده سال اخیر سراغ دارید که آمریکا توانسته باشد با همین جنگ‌های ترکیبی، در یک کشوری یک دولتی را سرنگون کند، یک دولتی را به‌جایش بیاورد؟» ۱۴۰۲/۶/۲۰	۲۵
حفظ وحدت ملی - حفظ امنیت ملی	دشمن دو نقطه اساسی را هدف گرفته: یکی وحدت ملی، یکی امنیت ملی. وحدت ملی مهم است؛ نگذارید وحدت را به هم بزنند. ۱۴۰۲/۶/۲۰	۲۶

با بررسی متن بیانات حضرت امام خامنه‌ای، ۷۲ مضمون پایه احصاء گردید. سپس با نظر نخبگان، جدول شبکه‌ای مضامین در قالب جدول ۲ زیر استخراج شد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مضمون فراگیر شاخصه‌های تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شامل ۱۸ مضمون سازمان دهنده و مضمون فراگیر الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شامل ۱۳ مضمون سازمان‌یافته است که در قالب جدول زیر احصاء شده است.

جدول شماره ۲: جدول شبکه‌ای مضامین منبع: نگارندگان

مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
بهره‌گیری دشمن از تاکتیک‌های بروز/ جنگ نرم اعتقادی/ ایران هراسی / انقلاب هراسی در دنیا/ بی‌ثباتی داخلی و ایجاد ناامنی / سرمایه‌گذاری/ تهاجم رسانه‌ای / تهاجم دیپلماسی / تهاجم اقتصادی / تهاجم سیاسی / ذوابعادی دشمن در تاکتیک / ایجاد یاس و ناامیدی / جنگ شناختی / پرهیز از روش‌های منسوخ گذشته/ بهره‌گیری از پروپاگاندا/ تبلیغ / تسخیر قدرت نرم‌افزاری کشور / نفوذ / پرهیز از حمله نظامی	شاخصه‌های تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)
تهاجم در برابر تهاجم/ هوشمند سازی نیروهای مسلح / طراحی بازی‌های پیچیده جنگ ترکیبی/ روزآمدی و نو شوندگی / دشمن‌شناسی / بصیرت و روشن‌بینی / بهره‌گیری از پروپاگاندا/ تبیین / استقامت ورزی و امید به آینده / پرهیز از اشتباه و غفلت/ شجاعت همراه با تدبیر / علم و پژوهش / حفظ وحدت و انسجام داخلی/ بهره‌گیری از رسانه	الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

شکل شماره ۱: مدل مفهومی پژوهش

بنا به یافته‌های پژوهش و مدل مفهومی آن می‌توان گفت تهاجم ترکیبی در اندیشه مقام معظم رهبری دارای شاخصه‌ها و الزاماتی است. دشمن در بعد شاخصه‌های تهاجم ترکیبی به دنبال اثرگذاری بر روی ذهن و افکار ملت ایران است. در این شاخصه‌ها توجه همه‌جانبه دشمن بر روی عنصر فکری و روانی ملت بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا چنانچه بتوانند در هیاهوی تهاجم فکر ملتی را با خود همراه نمایند، کار ساده خواهد بود. تحریف واقعیت، دروغ‌پردازی، سناریوسازی، ترور، تحریم و... بخشی از برنامه‌های دشمن در این نوع تهاجم است. در بعد الزامات نیز، توجه به فناوری‌های نوین و تهدیدهای نوپدید نیز باید در مرکز توجه قرار بگیرد. تمرکز بیش‌ازحد در حالت دفاعی و مورد تهاجم قرارگرفتن نیز در مرور زمان باعث کاهش امید خواهد شد فلذا تدبیر مقام معظم رهبری مبنی بر مقابله به مثل با هدف کنترل و کاهش اثرات تهاجم ترکیبی مثمر ثمر خواهد بود.

پس از احصاء شاخصه‌ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، این یافته‌ها مورد رتبه‌بندی قرار گرفتند. برای این منظور از آزمون فریدمن در محیط نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شد.

پس از اجرای آزمون فریدمن، مشخص گردید که جنگ شناختی و جنگ نرم اعتقادی با میانگین رتبه ۴/۵۸ در رتبه اول اولویت شاخصه‌های تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌باشند. در مقوله الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه معظم له، روزآمدی و نو شوندگی با میانگین رتبه ۴/۴۶ در رتبه اول اولویت قرار دارند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شناخت چستی، ابعاد، شیوه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی نخستین گام در بازشناسی تهدیدهای بالقوه و بالفعل در این زمینه و چاره‌اندیشی برای مقابله با آنهاست، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری مؤثر و جریان ساز در منطقه خاورمیانه و در عرصه بین‌المللی همواره از ناحیه آمریکا و هم‌پیمانان آن در معرض انبوهی از تهدیدهای چندوجهی که در چارچوب جنگ‌های هیبریدی یا ترکیبی می‌گنجد، قرار دارد.

یکی از مهم ترین موضوعاتی که می توان در سپهر اندیشه سیاسی رهبر معظم انقلاب اسلامی مورد کنکاش و بررسی قرار داد، تهاجم ترکیبی است. از این رو پژوهش حاضر با هدف احصاء شاخصه ها و الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه ایشان انجام شد. بدین منظور پس از بارگذاری متن بیانات، تدابیر، احکام و پیام های منتخب حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی) در نرم افزار تحلیل داده های کیفی MaxQDA به کدگذاری آن ها اقدام شد. پس از کدگذاری اولیه تک تک عبارات مرتبط با «تهاجم» و «جنگ ترکیبی»، کدهای مشترک در قالب کدبندی های سازمان دهنده دسته بندی شدند و در نهایت کدبندی های سازمان دهنده با وجوه مشترک و ارتباطات معنایی مشترک در قالب مضامین فراگیر دسته بندی شدند.

با بررسی متن بیانات حضرت امام خامنه ای، ۷۲ مضمون پایه احصاء گردید. یافته ها نشان می دهد که مضمون فراگیر شاخصه های تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه ای (مدظله العالی) شامل ۱۸ مضمون سازمان دهنده شامل بهره گیری دشمن از تاکتیک های بروز/ جنگ نرم اعتقادی/ ایران هراسی / انقلاب هراسی در دنیا/ بی ثباتی داخلی و ایجاد ناامنی / سرمایه گذاری/ تهاجم رسانه ای / تهاجم دیپلماسی / تهاجم اقتصادی / تهاجم سیاسی / ذوابعادی دشمن در تاکتیک / ایجاد یاس و ناامیدی / جنگ شناختی / پرهیز از روش های منسوخ گذشته/ بهره گیری از پروپاگاندا/ تبلیغ تسخیر قدرت نرم افزاری کشور / نفوذ / پرهیز از حمله نظامی و مضمون فراگیر الزامات تهاجم ترکیبی در اندیشه امام خامنه ای (مدظله العالی) شامل ۱۳ مضمون سازمان یافته شامل تهاجم در برابر تهاجم/ هوشمند سازی نیروهای مسلح / طراحی بازی های پیچیده جنگ ترکیبی/ روزآمدی و نو شوندگی / دشمن شناسی / بصیرت و روشن بینی / بهره گیری از پروپاگاندا/ تبیین / استقامت ورزی و امید به آینده / پرهیز از اشتباه و غفلت/ شجاعت همراه با تدبیر / علم و پژوهش / حفظ وحدت و انسجام داخلی/ بهره گیری از رسانه می باشد.

با توجه به یافته ها پیشنهاد می گردد:

- در دانشگاه ها به خصوص دانشگاه های نظامی درباره شاخصه های تهاجم ترکیبی همایش های علمی برگزار گردد.
- هم اندیشی اندیشمندان کشورهای جهان اسلام پیرامون شاخصه ها و الزامات مقابله با تهاجم ترکیبی می تواند به آمادگی جبهه مقاومت کمک شایانی کند.

فهرست منابع

- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، برگرفته از سایت <https://khamenei.ir>
- حبیبی، ابراهیم. (۱۴۰۰). «بازنگری جنگاوری‌های نوپدید از درون اسناد رسمی نظامی (مطالعه جنگاوری ترکیبی و نامتعارف در اسناد امریکا، ناتو، فرانسه و انگلستان». سیاست دفاعی، ۳۰ (۱۱۴)، ۹۳-۱۲۹.
- حمید پور، اعظم. (۱۴۰۱). «جنگ ترکیبی غرب علیه ایران؛ حوزه‌های تهدید کدام است؟». ایرنا، <https://www.irna.ir/news/84761903>
- راجی، محمدهادی و افتخاری، اصغر. (۱۳۹۸). «جنگ ترکیبی غرب در برابر جمهوری اسلامی ایران (تحلیل ابعاد و روش‌ها)». سیاست دفاعی، ۲۸ (۱۰۹)، ۷۵-۱۱۱.
- رادمهر، محسن؛ رشیدی آل‌هاشم، سید محمدرضا؛ طحان، محسن و رنجبر، غلامعلی. (۱۳۹۸). «واکاوی شاخص‌ها، ویژگی‌ها و بایسته‌های جوانان تمدن ساز در تراز نظام انقلابی در اندیشه مقام معظم رهبری». پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، سال نهم، شماره ۱۹.
- راستی، عمران و محمدرحیمی. (۱۳۹۵). «امنیت و توسعه در غرب آسیا از منظر مدل محور-پیرامون: مطالعه موردی مناطق مرزی کشورهای ایران، افغانستان و پاکستان». تهران: مجموعه مقالات همایش بین‌المللی امنیت انسانی در غرب آسیا.
- رضاخو، علیرضا. (۱۳۹۴). «جنگ‌های ترکیبی و الگوی نوین نبردهای نظامی». مجله خراسان، ویژه‌نامه فروردین‌ماه.
- ریاضی، وحید؛ اکبری، علی؛ باجلانی، صفدر و اکبری، حسن رضا. (۱۴۰۰). «معرفی مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران». راهبرد دفاعی، ۱۹ (۱)، ۳۷-۶۷.
- ستاری خواه، علی؛ خادم دقیق، امیر هوشنگ؛ نصیرزاده، عزیز و میرسمیعی، سید محمد. (۱۳۹۵). «ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴». آینده‌پژوهی دفاعی، ۱۱ (۱)، ۲۷-۴۴.
- قادری کنگاوری، روح‌الله. (۱۴۰۱). «جنگ ترکیبی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران به روایت دیپلماسی و مذاکره؛ از دیپلماسی اجبار تا بازدارندگی اطلاعاتی». مطالعات راهبردی آمریکا، ۲ (۴)، ۴۷-۱۱.
- کرمی، امیرسعید؛ محمدشریفی، مجید و یزدانی، ابراهیم. (۱۳۹۸). «نظریه جنگ ترکیبی، بنیانی برای درک راهبرد دولت ترامپ در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران». سیاست جهانی، ۸ (۳ پیاپی ۲۹)، ۱۰۵-۱۳۲.
- کلاتری، فتح‌الله. (۱۳۹۵). «تدوین راهبردهای کلان جنگ ترکیبی». راهبرد دفاعی، ۱۴ (۵۵)، ۶۹-۱۰۰.
- کلاوزویتس، کارل فون. (۱۳۸۵). «در باب جنگ-ماهیت جنگ». ترجمه حسن پروان، تهران: انتشارات دانشگاه امام حسین (ع)
- کلودزیچ، ادوارد. (۱۳۹۰). «امنیت و روابط بین‌الملل». ترجمه نادر پورآخوند، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

مبینی دهکردی، علی؛ منشادی، محمدعلی؛ ولوی، محمدرضا و زواره، سیدمسعودرضا. (۱۳۹۹). «الگوی راهبردی نظام نوآوری فناورانه دفاعی در جنگ ترکیبی». مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۸ (۸۰)، ۲۳-۵۶.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (۱۹۹۰) Basics of qualitative research grounded theory procedures and techniques. Newbury Park London: Sage Publications

